

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. СКОВОРОДИ
Кафедра психології

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А. С. МАКАРЕНКА
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРІЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ (ХАРКІВСЬКИЙ ОСЕРЕДОК)

*З нагоди 215 річниці ХНПУ імені Г.С.Сковороди,
130-ї річниці з дня народження І.А. Соколянського (1889-1960),
115-річчя В.І. Асніна (1904-1956),
95-річного ювілею А.В. Петровського (1924-2006)
та 25-річчя факультету психології і соціології*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

26 жовтня 2019 року

Харків – 2019

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Бочелюк Віталій Йосипович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Запорізького національного технічного університету

Євдокимова Наталя Олексіївна – доктор психологічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної діяльності Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика

Романовський Олександр Георгійович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогіки і психології управління соціальними системами Національного технічного університету «ХПІ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, протокол № 7 від 28.10.2019 року

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ (каталог психотехнологій; тези доповідей): матеріали III міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Харків, 26 жовтня 2019 р., ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Харків: Діса плюс, 2019. 248 с.

ISBN 978-617-7645-81-7

У збірнику представлено матеріали науково-практичної конференції «**ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорієнтації та просвітництва новітніх розробок у галузі психотехнологій, представлених на теренах України.

Перша частина збірника містить **Каталог психотехнологій** новітніх авторських розробок розвивальних, психокорекційних, діагностичних, тренінгових програм, методик, технік тощо, інформація про які подана у вигляді анотацій.

У другій частині розміщено тези доповідей, які містять результати науково-практичних розробок учасників конференції.

Матеріали конференції віддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психології.

Для науковців, викладачів, аспірантів та магістрантів, студентів гуманітарних спеціальностей, практичних психологів, вихователів, соціальних та медичних працівників.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редколегії.

ISBN 978-617-7645-81-7

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2019
© Колектив авторів, 2019
© Єльчанінова Т.М. (оформлення, обкладинка, Ψ-емблема), 2019

Якимчук Г. В. Комплексний підхід в оцінюванні мовленнєвих компетенцій дітей дошкільного віку	225
Ярещенко О.В., Підчасов Є.В. Професійне емоційне вигорання працівників правоохоронних органів як психологічна проблема	227
Масалітіна К.О. Фізична привабливість та соціальні відносини: тенденції пошуку щастя сучасної людини	230
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	233
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВСТУП ДО ХНПУ	238
ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВСТУП ДО АСПІРАНТУРИ ТА ДОКТОРАНТУРИ ХНПУ	241
ІНФОРМАЦІЯ ПРО УМОВИ ПРИЙНЯТТЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ ДО ВІСНИКА ХНПУ ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ. СЕРІЯ: ПСИХОЛОГІЯ	242

текстів);

– фонетико-фонематичний слух (розрізнення голосних і приголосних у чужому і власному мовленні, звуковий аналіз і синтез слів, складовий аналіз і синтез, відтворення слів різної складової структури; вимова голосних і приголосних звуків ізольовано, у словах, словосполученнях, реченнях);

– граматична правильність мовлення (узгодження різних частин мови у роді числі, відмінку, падежі, словотворення);

– лексична сторона мовлення (якісний та кількісний склад активного і пасивного словникового запасу);

– зв'язне мовлення (власне довільне мовлення, вміння скласти розповіді за картиною, серією сюжетних картин, переказувати).

Зазначимо, що дотримання у процедурі оцінки мовленнєвого розвитку представленої послідовності вивчення компетентностей, або вивчення кожної компетентності у процесі діагностичного заняття, не є обов'язковим. Логопедичне обстеження не може бути стандартним по відношенню до дітей із різними рівнями загального недорозвитку мовлення. Оцінюючи ту чи іншу окрему компетенцію, фахівець отримує інформацію про стан сформованості іншої. Тоді як для уточнення, або поглиблення вивчення можна використати додаткові завдання.

Кожен блок логопедичного обстеження дитини із порушенням мовлення має на меті виявлення ступіню сформованості і пошкодження, або відставання у розвитку, компонентів саме мовленнєвої діяльності (фонетичної, фонематичної, лексичної, граматичної, морфологічної, зв'язного мовлення), що становлять структуру порушення, а також пізнавальних процесів, зокрема сприймання, пам'яті (здатність утримувати у пам'яті інструкцію дорослого), уваги (концентрація, переключення), мисленневих операцій (аналіз, синтез, групування, класифікація, узагальнення тощо), ймовірного прогнозування та контролю, емоційно-вольової сфери (активність під час виконання завдань, адекватність поведінки), можливості дитини використовувати допомогу дорослого під час виконання діагностичних завдань.

Ярещенко О.В., Підчасов Є.В.

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди, м. Харків*

ПРОФЕСІЙНЕ ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Сучасна соціальна та політико-економічна ситуація в Україні суттєво підвищила вимоги до професійної стійкості та особистісних якостей працівника правоохоронних органів, зокрема щодо його психологічної стійкості до емоційно насичених ситуацій. Адже тривала дія деструктивних чинників, що пов'язані з професійною діяльністю, може спричинити появу

певного комплексу негативних емоцій і, як наслідок, спровокувати фізичне та психічне виснаження людини.

Діяльність працівників правоохоронних органів здійснюється під впливом особливих психологічних, соціальних і правових умов. Напруженість, екстремальність, небезпека, підвищена відповідальність за вчинені дії – усі ці фактори можуть спричинити виникнення у працівників станів емоційного напруження, фізичного та психічного виснаження, професійних стресів тощо (Котлова Л.О., Рожкова Н.В., 2014). Такий негативний вплив особливостей професійної діяльності на особистість правоохоронця може призвести до виникнення явища професійного емоційного вигорання, в результаті якого поступово відбувається розчарування у професії, втрачається професійна мотивація, виникають невротичні й психічні функціональні розлади, різного роду соматичні захворювання.

Узагальненими причинами і чинниками психоемоційного перевантаження найчастіше є наступні:

1. Тривале емоційне виснаження і вичерпування ресурсів індивідуума, під впливом довготривалого стресу, без можливості швидкого відновлення ресурсів.
2. Внутрішнє накопичення негативних емоцій, без відповідної розрядки, без перспективи нівелювання дії стресору.

Також існує циклічний зв'язок між стресом і вигоранням: емоційне вигорання призводить до зростання рівня стресу, а тривалий стрес призводить до зростання емоційного вигорання (Балакірева К.О., 2015).

Загальний феномен «синдром вигорання» умовно ділять на два підвиди: синдром емоційного вигорання та синдром професійного вигорання.

Синдром професійного вигорання – це особливий стан людини, який виникає як відповідна реакція на дію хронічних стресорів, які пов'язані з професійною діяльністю, але не обмежується професійною сферою і відображується на різних сферах буття людини.

Емоційне вигорання – це механізм психологічного захисту, який має форму повного чи часткового включення емоцій у відповідь на психотравмуючі впливи, аж до повного психоемоційного виснаження людини.

Тобто, вигорання як наслідок стресів, в тому числі професійних, виникає у тих випадках коли адаптаційні можливості (ресурси) людини у подоланні стресових ситуацій перевищені (Балакірева К.О., 2015).

У нашому випадку, означеному вище, у професійній діяльності працівників правоохоронних органів, фактично поєднуються обидва види, адже їх професійна діяльність є як емоційно насиченою так і потенційно стрес-небезпечною, що подвоює ризики. Тобто маємо вести мову не про два окремих випадки, а про єдиний *синдром професійного психоемоційного*

вигорання.

Вивченню феномена емоційного вигорання присвятили свої дослідження В. Бойко, І. Ващенко, Н. Водоп'янова, Дж. Грінберг, Л. Карамушка, І. Куш, М. Лейтер, О. Лешукова, Г. Макарова, К. Маслач, П. Марко, Дж. Моллі, В. Орел, Т. Ронгінська, М. Скугаревська, М. Смульсон, Дж. Сторлі, Д. Трунов, Т. Форманюк, Г. Фрейденбергер, Н. Чепелева, Л. Юр'єва та ін.

Професія працівників правоохоронних органів входить до числа найбільш небезпечних, тому що означені фахівці виконують свої службові обов'язки в умовах психологічного напруження, підвищеного ризику та небезпеки. Однак проблемі емоційного вигорання у працівників правоохоронних органів присвячено не таку велику кількість робіт (І. Ващенко, О. Крапівіна, О. Луніна, Н. Поварова, В. Медведєв та деякі ін.).

Сприйняття особою працівника правоохоронних органів соціуму і окремої людини багато в чому визначатиметься не тільки особистим розвитком, але в більшій мірі професійними обставинами. У наслідок цього, освоєння професії неминує супроводжуватися змінами в структурі особистості, коли, з одного боку, відбувається посилення і розвиток якостей, які сприяють успішному здійсненню діяльності, а, з іншого, зміна, придушення або навіть руйнування структур, що не беруть участь в цьому процесі, але можуть мати значення у буденному житті. Ці професійні зміни розцінюються як негативні, тобто порушують цілісність, гнучкість, багатогранність особи, знижують її адаптивність і стійкість і їх слід розглядати як професійні деформації (Котлова Л.О., Рожкова Н.В., 2014).

Деформація особистості – це ті зміни, що порушують цілісність особи, знижують її адаптивність і професійно-ефективне функціонування. Деформація, у нашому випадку, часто і є результатом «вигорання», коли захисні механізми слабшають настільки, що працівник не може протистояти негативним чинникам і починається процес стрес-руйнування. Особистісними характеристиками, притаманними працівникам правоохоронних органів, які характерні для фази виснаження є невротичність, спонтанна агресивність, депресивність, дратівливість, реактивна агресивність, сором'язливість, надмірна відкритість, емоційна лабільність (Баратинська А.В., 2015)

Це спричиняє і те, що поряд з відчуттям безвиході, емоційного напруження, незадоволеності собою та обраною професією, неможливістю конструктивно вирішувати питання, працівники правоохоронних органів втрачають здатність доброзичливого ставлення до інших; відчувають труднощі в налагоджуванні зв'язків з оточуючими, спостерігається зниження соціального інтелекту; вони стають все більш грубими, як на роботі, так і у повсякденному житті.

Все це свідчить про наактуальність даної проблеми та необхідність глибокого вивчення психологічних механізмів формування та особливостей

прояву професійного психоемоційного вигорання. А найголовніше дозволяє визначити умови запобігання виникнення цього синдрому у представників даної професії. Отримані в результаті розробки проблематики дані сприятимуть створенню психопрофілактичних програм щодо зміцнення психічного здоров'я та стійкості, попередження психосоматичних розладів та професійного вигорання у працівників правоохоронних органів. Синдром професійного психоемоційного вигорання зазвичай розглядають як наднегативний прояв, але можна зазначити і його позитивні сторони – його перша стадія це межовий сигнал про вичерпання ресурсів особистості, це захисний механізм психіки, що дає змогу, за певними ознаками, виявити і попередити критичні порушення психічного та соматичного планів.

Отже, перспективу подальшого дослідження даної проблематики ми вбачаємо у більш глибокому вивченні впливу цієї сторони вигорання та притаманним правоохоронцям рисам, що стануть базою процесу запобігання розвитку синдрому професійного вигорання та запуску зворотного йому процесу – відновлення та психологічної реабілітації.

Масалігіна К.О.

*Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка, м. Суми*

ФІЗИЧНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ: ТЕНДЕНЦІЇ ПОШУКУ ЩАСТЯ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Прагнення бути щасливим у всі часи було і залишається вагомою складовою людського буття. Саме тому проблема пошуку складових щастя знаходиться у центрі уваги професіоналів різних напрямків: філософів, психологів, педагогів, лікарів, фінансистів, економістів. Але стрімкість соціальних змін, розвиток інформаційного суспільства, невизначеність і непередбачуваність життя людини потребує аналізу тих складових щастя, якими пересічна людина може керувати, а при необхідності сама впливати на задоволеність власним життям.

Слід зазначити, що саме визначення поняття щастя є багатомірним. Так дослідження В. Татаркевича дають можливість розглянути наступні дефініції: перше – це «щастя» як везіння. Мова йде про вдалий збіг обставин, про щасливу долю, щасливий випадок, фортуну, удачу. У другому значенні під щастям розуміють приємні переживання, тобто стан інтенсивної радості, або насолоди. Тут, у порівнянні з першим визначенням, мова йде саме про те, що переживає людина, і в цьому випадку не є важливим, які зовнішні умови породили це переживання. Таке поняття щастя найчастіше використовують у психологічному значенні. Наступне поняття щастя розкриває його як одне з вищих, якщо не найвище благо, якого може досягти людина. Тому третє поняття щастя, як зазначає В. Татаркевич, показує його філософське значення. Щастя є чимось постійним, принаймні відносно постійним. Щастя як володіння благами. Так,